

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

JAMES SALTER

Tot ce este

Traducere din engleză și note de
RADU PARASCHIVESCU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Gabriela Trășculescu
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Alina Dincă
DTP: Andreea Dobreci, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

JAMES SALTER
ALL THAT IS
Copyright © The Estate of James Salter
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2019, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SALTER, JAMES
Tot ce este / James Salter; trad. din engleză de Radu Paraschivescu. –
București: Humanitas Fiction, 2019
ISBN 978-606-779-577-6
I. Paraschivescu, Radu (trad.)
821.111

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Pentru Kay

Vine o vreme când îți dai seama că totul
este un vis și că doar lucrurile păstrate
în scris ar putea fi aieva.

1. Crăpat de ziuă

Toată noaptea în beznă apa a trecut în goană.

Rânduri întregi de paturi metalice suprapuse sub punte, unde, tăcuți, la zece metri distanță de suprafața apei, se găseau sute de oameni, mulți cu fața în sus, cu ochii încă deschiși, deși era aproape dimineață. Luminile erau slabe, motoarele duduind neîncetat, ventilatoarele punând în mișcare aer jilav, o mie cinci sute de oameni cu ranițe și arme îndeajuns de grele ca să-i ducă direct la fund, ca o nicovală aruncată în mare, parte a unei armate numeroase navigând spre Okinawa, marea insulă care se găsea imediat la sud de Japonia. La drept vorbind, Okinawa era Japonia, parte componentă a patriei, stranie și necunoscută. Războiul care dura de trei ani și jumătate ajunsese la actul final. Peste o jumătate de oră, primele grupuri de bărbați aveau să se așeze la coadă pentru micul dejun, mâncând în picioare, umăr la umăr, solemn și muți. Nava se deplasa lin și abia auzit. Oțelul carenei scârțâia.

Războiul din Pacific nu semăna cu celelalte. Din capul locului, distanțele erau enorme – zile în șir pe marea pustie și denumiri ciudate de locuri, cu peste o mie cinci sute de kilometri între ele. Fuseser războiul multor insule, tânjind să se smulgă de sub jugul japonez, una câte una. Guadalcanal, care devenise legendă. Insulele Solomon și Fanta. Tarawa, unde aparatele de zbor aterizau pe recifuri departe de țărm, iar bărbații erau măcelăriți de focul inamic mai dens decât roiul de albine, oroarea plajelor, cadavre umflate plutind pe resac, fiii națiunii, unii dintre ei frumoși.

La început, cu o viteză înfricoșătoare, japonezii cotropiseră totul – Indiile de Est Olandeze, Malaysia, Filipinele. Mari fortărețe, fortificații adânci și cu reputația de-a fi inexpugnabile, fuseseră

făcute una cu pământul în câteva zile. Existase un singur contraatac, prima mare bătălie a portavioanelor din mijlocul Pacificului, lângă Midway, unde patru portavioane japoneze de neînlocuit fuseseră scufundate cu tot cu avioane și cu echipajele lor de veterani. O lovitură năprasnică, dar japonezii continuaseră implacabili. Strânsoarea în care prinseseră Pacificul trebuia slăbită prin frângerea fiecărui deget de fier.

Bătăliile erau nesfârșite și necruțătoare, în jungla deasă și pe arșiță. Lângă țărnișă, după aceea, palmierii rămâneau goi, ca niște pari înalți, cu frunzele smulse de gloanțe până la ultima. Inamicii erau luptători sălbatici, cu structurile lor ciudate ca niște pagode pe navele de război, cu limbajul lor secret și șuierat, cu robustețea și ferocitatea lor. Nu se predau. Luptau până la moarte. Îi executau pe prizonieri cu săbii tăioase ca briciul, săbii ridicate cu amândouă mâinile deasupra capului, și erau nemiloși la victorie, cu brațele azvârlite în aer, în triumful general.

În 1944 începuseră deja marile desfășurări finale. Scopul lor era să aducă teritoriul japonez în raza de acțiune a bombardierelor grele. Saipan era cheia. O cheie mare și apărată cu strășnicie. Armata japoneză nu mai fusese înfrântă în luptă, lăsând deoparte avanposturile – Noua Guinee, Insulele Gilbert, locuri de genul asta –, de peste 350 de ani. Erau 25.000 de soldați pe Insula Saipan, hotărâți să nu cedeze nimic, nici un petec de pământ. În ordinea lucrurilor pământești, apărarea Saipan-ului era văzută drept o chestiune de viață și de moarte.

În iunie s-a declanșat invazia. Japonezii aveau forțe navale periculoase în zonă, cuirasate și crucișătoare grele. Două divizii de marină au pus piciorul pe țărnișă, urmate de o divizie a armatei.

Pentru japonezi, episodul a devenit dezastrul din Saipan. Douăzeci de zile mai târziu, pieriseră aproape toți. Generalul și, totodată amiralul Nagumo, cel care condusesese ostilitățile la Midway, s-au sinucis, iar sute de civili, bărbați și femei, înfricoșați de iminența măcelului, unele mame ținându-și bebelușii în brațe, au sărit de pe falezele abrupte și s-au zdrobit de stâncile ascuțite de dedesubt.

Era un semn de rău augur. Bombardarea principalelor insule ale Japoniei era acum posibilă, și în cel mai important dintre

raiduri – un covor de bombe aruncat peste Tokyo – au murit peste optzeci de mii de oameni într-o singură noapte de infern absolut.

Apoi a căzut Iwo Jima. Japonezii au rostit un ultim angajament: moartea a o sută de milioane, întreaga populație, în locul predării.

În cale nu le mai stătea acum decât Okinawa.

Se făcea ziuă, fără ca zorii palizi din Pacific să aibă cu adevărat un orizont în vreme ce marginile de sus ale primilor nori captau lumină. Marea era pustie. Soarele se ivi încet, năvălind peste apă și albind-o. Un sublocotenent pe nume Bowman apăruse pe punte și stătea acum lângă balustradă, uitându-se în zare. Colegul lui de cabină, Kimmel, i se alătură în tăcere. Era o zi pe care Bowman nu avea s-o uite. De fapt, nici unul dintre ei.

— Se vede ceva?

— Nimic.

— Nici n-are cum să se vadă, spuse Kimmel. Se uită în față, apoi spre pupa. E prea mult calm, adăugă.

Bowman era ofițer de navă de gradul doi și, în același timp, după cum aflase cu doar două zile în urmă, ofițer de cart.

— Domnule, întrebase el, ce decurge de-aici?

— Uite manualul, zisese secundul. Citește-l!

Începu chiar în noaptea aceea, îndoinind colțurile anumitor pagini pe când îl parcurgea.

— Ce faci? întrebă Kimmel.

— Nu mă deranja taman acum!

— Ce studiezi?

— Un manual.

— Dumnezeule, suntem în ape inamice și ție-ți arde de citit un manual? Nu-i momentul, zău! Ar trebui să știi deja ce-i de făcut.

Bowman nu-l băgă în seamă. Fuseseră împreună de la început, din liceul de marină, unde comandantul, un căpitan din marina militară a cărui carieră se făcuse țândări când distrugătorul lui eșuase la țarm, ordonase să se pună un exemplar din *Mesaj pentru García*, un text inspirațional din Războiul Hispano-American,

lângă patul fiecărui om. Căpitanul McCreary nu avea viitor, însă rămânea loial standardelor trecutului. Se îmbăta criță în fiecare noapte, dar era mereu proaspăt și bărbierit fără cusur dimineața. Știa pe de rost regulamentul marinei militare și cumpărase exemplarele din *Mesaj pentru García* din banii lui. Bowman citise cu o asemenea atenție *Mesajul*, încât după ani și ani tot mai era în stare să recite fragmente din el. „García se găsea undeva prin întinderea muntoasă a Cubei – nu știa nimeni pe unde...” Ideea era simplă: Fă-ți datoria pe deplin și fără echivoc, fără întrebări sau scuze inutile. Kimmel chicotise când îl auzise citind.

— ’nțeles, să trăiți. Fuga la tunuri!

Era brunet și jigărit, și avea un mers dezlânat, de parc-ar fi umblat pe catalige. Uniforma îi arăta mereu ca și cum ar fi dormit în ea. Avea gâtul prea subțire pentru guler. Oamenii din echipaj, printre alții, îi ziceau Cămilă, dar avea un aplomb de playboy, iar femeile îl plăceau. La San Diego se combinase cu o fată plină de viață pe nume Vicky, al cărei tată deținea o firmă de vândut mașini, Palmetto Ford. Aceasta avea părul blond, pieptănat pe spate, și o anume îndrăzneală. Se simți atrasă imediat de Kimmel, de strălucirea lui indolentă. În camera de hotel pe care o împărțea cu alți doi ofițeri și unde, explicase el, aveau să fie departe de gălăgia din bar, băură Canadian Club și Coca Cola.

— Cum s-a-ntâmpat? întrebă el.

— Cum s-a-ntâmpat ce?

— Să dau peste cineva ca tine.

— E clar că n-ai meritat, spuse ea.

El râse.

— A fost soarta, zise apoi.

Ea sorbi din băutura.

— Soarta. Ia zi, o să mă mărit cu tine?

— Isuse, deja am ajuns acolo? Nu sunt destul de matur să mă-nsor.

— Probabil că m-ai înșela de vreo zece ori doar în primul an, spuse ea.

— Nu te-aș înșela niciodată.

— Ha-ha!

Îl citise din prima, dar avea să-l dea pe brazdă. Îi plăcea râsul lui. Mai întâi trebuia să-l prezinte lui taică-său, comentă ea.

— Mi-ar plăcea să mă văd cu taică-tău, zise Kimmel, părând sincer. I-ai spus de noi?

— Crezi că-s nebună? M-ar omorî.

— Cum așa? De ce?

— Fiindc-am rămas gravidă.

— Ești gravidă? întrebă Kimmel îngrijorat.

— Cine știe?

Vicky Hollins în rochia ei de mătase, sorbită din priviri de cei pe lângă care trecea. Pe tocuri nu mai părea atât de scundă. Îi plăcea să se prezinte cu numele de familie. „Sunt Hollins“, anunța la telefon.

Echipajul lui Kimmel urma să plece în larg, ceea ce făcea ca totul să fie sau să pară real.

— Cine știe dac-o să ne-ntoarcem? zise el degajat.

Scrisorile de la ea veniseră în doi saci de poștă pe care Bowman îi adusese de la Leyte. Fusesse trimis acolo de secund ca să încerce să dea de corespondența celor de pe navă la oficiul poștal din Fleet – nu mai primiseră nimic de zece zile – și se întorsese triumfător cu ea, la bordul unui bombardier TBM. Kimmel citi fragmente din scrisorile ei cu voce tare, mai cu seamă în folosul lui Brownell, al treilea bărbat din cabină. Brownell, cu maxilarul lui încleștat pe care i se vedeau urme de acnee, era emotiv și de o puritate morală aparte. Lui Kimmel îi plăcea să-i întindă momeli. Miroso o pagină a scrisorii. Daaa, era parfumul ei, îi zise. L-ar recunoaște oriunde.

— Poate și altceva, speculă el. Mă întreb. Crezi c-ar fi putut să și-o frece de... Ține, adăugă, oferindu-i bucata de hârtie lui Brownell, și spune-mi ce crezi.

— N-am de unde să știu, zise Brownell jenat.

Nodurile maxilarului i se văzură și mai clar.

— Ei, cum să nu, un fofohaplea bătrân ca tine!

— Nu-ncerca să mă amesteci în deșucheala ta! spuse Brownell.

— Nu e deșucheală, îmi scrie fiindcă ne-am îndrăgostit. E ceva frumos și pur.

— De unde știi?

Brownell citea *The Prophet*¹.

— *The Prophet*. Ce-i asta? întrebă Kimmel. Dă-mi să văd. Ce face, ne spune ce-o să se-ntâmples?

Brownell nu răspunse.

Scrisorile erau mai puțin incitante decât ar fi sugerat o pagină acoperită cu un scris de femeie. Lui Vicky îi plăcea să vorbească, iar compozițiile ei erau o relatare amănunțită și întru câtva repetitivă a propriei sale vieți, care consta parțial în refacerea întregului itinerar parcurs alături de Kimmel, de obicei în compania lui Susu, prietena ei cea mai apropiată, precum și în compania altor tineri ofițeri de marină, dar gândindu-se întotdeauna la Kimmel. Barmanul îi ținuse minte, punctă ea, ca pe o pereche fabuloasă. Încheierile ei erau de fiecare dată un vers dintr-un cântec popular. „N-am vrut s-o fac“, îi mai scrise.

Bowman nu avea nici o iubită, fidelă sau altfel. Nu se bucurase de experiența dragostei, dar nu-i convenea să recunoască. Când se vorbea despre femei, lăsa pur și simplu subiectul să treacă pe lângă el și se comporta ca și cum aventura uluitoare a lui Kimmel ar fi fost pentru el ceva mai mult sau mai puțin familiar. Viața lui însemna nava și îndatoririle la bord. Simțea loialitate pentru ea și pentru o tradiție pe care-o respecta, și încerca un soi de mândrie când căpitanul sau secundul strigau: „Domnule Bowman!“ Îi plăcea faptul că se bizuiau pe el, chiar și pe nepregătite.

Era silitor. Avea ochi albaștri și păr castaniu, pieptănat pe spate. Fusesse silitor și la școală. Domnișoara Crowley îl luase deoparte după ore și-i spusese că avea stofa unui latinist de ispravă, însă dacă l-ar fi văzut acum în uniformă și cu insignă oxidată de apa mării, ar fi fost peste măsură de impresionată. De când urcase la bord cu Kimmel, la Ulithi, simțea că își făcuse datoria cu prisosință.

1. *Profetul*, o culegere de 26 de poezii în proză, compuse în limba engleză de poetul și scriitorul libanezo-american Kahlil Gibran (1883–1931), care tratează teme universale precum iubirea, prietenia, libertatea, datoria, binele și răul etc. (N. red.)

Felul cum avea să se comporte în luptă îi stătea pe cap în dimineața aceea, pe când se uitau la marea misterioasă și străină, și apoi la cerul care prinsese deja să se lumineze. Curajul, frica și viteza de reacție la atacul inamicului nu se numărau printre subiectele despre care să vorbești. Sperai ca, la momentul convenit, să faci față așteptărilor. Avea încredere, deși nu deplină, în el, și apoi în conducere, în numele prestigioase din fruntea flotei. Odată, văzuse în depărtare, joasă și alunecând rapid, nava-amiral *New Jersey*, cu Halsey la bord. Era ca și cum l-ai fi zărit, de departe, pe Împărat la Ratisbon¹. Simțise un fel de mândrie, ba chiar de împlinire. Era suficient.

Adevăratul pericol avea să vină din cer: atacurile sinucigașe, kamikaze – cuvântul însemna „vânt divin“ –, furtunile cerești care salvaseră Japonia de invazia flotei hanului Kubilai² cu câteva secole în urmă. Era aceeași intervenție din înalturi, de data asta cu avioane încărcate cu bombe, care intrau direct în navele inamice, omorându-i totodată și pe piloți.

Primul atac de acest tip avusese loc în Filipine, cu câteva luni mai devreme. Un avion japonez plonjase într-un crucișător masiv și explodase, ucigându-i pe căpitan și pe mulți alții. De atunci, atacurile se înțețiseră. Japonezii veneau în grupuri neregulate, apărând pe nepusă masă. Oamenii se uitau cu o fascinație aproape hipnotică la felul cum veneau în picaj spre ei, prin barajul de foc al antiaerienei, sau baleiau la joasă înălțime, trecând razant cu apa. Ca să apere Okinawa, japonezii plănuiseră să lanseze cel mai mare asalt kamikaze din istorie. Pierderea de nave avea să fie atât de mare, încât invazia urma să fie zădărnicită, iar autorii ei, distruși. Nu era un simplu vis. Rezultatul marilor bătălii putea să depindă de puterea voinței din spatele lor.

Pe parcursul dimineții, totuși, nu se întâmplă nimic. Valurile se ridicau și se rostogoleau pe lângă navă, unele cu creste albe,

1. Regensburgul de astăzi.

2. Kublai sau Kubilai Han (1215–1294), împărat al Chinei în 1271, a fost un mare han mongol, unul dintre nepoții întemeietorului Imperiului mongol Gînghis Han. (N. red.)

desfășurându-se apoi și spărgându-se de laturile pupei. În depărtare se vedea o pătură de nori. Mai sus de ea, cerul era senin.

Prima alarmă de aviație inamică veni printr-un strigăt de pe punte, iar Bowman tocmai fugea spre cabină ca să-și ia vesta de salvare, când auzi semnalul pentru starea de alertă la bord și-i dădu lui Kimmel o cască prea mare pentru capul lui, în timp ce gonia în sus pe treptele de oțel și striga: „Pân-aici ne-a fost! Pân-aici ne-a fost!“ Focul începuse, preluat de toate tunurile de pe nava lor și de pe cele din apropiere. Zgomotul era asurzitor. Perdele de foc antiaerian pluteau la înălțime, prin fumul întunecat. Pe punte, căpitanul îl lovea peste braț pe timonier, ca să-l facă să asculte. Oamenii încă se grăbeau la posturi. Totul se petrecea cu două viteze, cea a tărașului și a nevoii disperate de a acționa, precum și, la o viteză mai mică, cea a destinului, proiectând pe cer pete negre care se mișcau prin tirul de artilerie. Erau îndepărtate și se părea că proiectilele nu puteau să ajungă la ele, când se întâmplă dintr-odată ceva, nedeslușit la început – un singur avion negru despica vacarmul și coborî în picaj ca o insectă oarbă, infailibil, întorcându-se spre ei, cu însemnele roșii de pe aripi și capota de un negru strălucitor. Fiecare tun de pe navă trăgea, iar secunde se prăvăleau una peste alta. Apoi, o explozie urmată de un gheizer uriaș făcu nava să li se încline sub picioare – avionul îi lovise, pe ei sau altceva din apropiere. Din cauza fumului și a derutei, nu-și dădea nimeni seama.

— Om la apă!

— Unde?

— La pupa, domnule!

Era Kimmel, care, crezând că fusese lovită magazia de muniții din centrul navei, sărise în apă. Zgomotul încă era cumplit – se trăgea în absolut orice. În urma navei, căznindu-se să înoate prin valurile mari și printre rămășițele desprinse din ea, Kimmel dispărea din vedere. Nu puteau să se oprească ori să se întoarcă după el. Cu siguranță s-ar fi înecat, dar, ca prin minune, fu observat și ridicat la bord de un distrugător care, aproape imediat după aceea, fu scufundat de un alt kamikaze, pentru ca echipajul să fie salvat de un al doilea distrugător, și acesta dispărând la rândul

lui, în mai puțin de-o oră, sub linia de plutire. Kimmel ajunse în cele din urmă într-un spital al marinei. Deveni un fel de legendă. Sărise de la bordul navei lui din greșeală și avusese parte, într-o singură zi, de mai multă acțiune decât urmau să aibă parte ceilalți până se termina războiul. După aceea, Bowman îi pierdu urma. De câteva ori de-a lungul anilor încercă să dea de el în Chicago, dar fără succes. Peste treizeci de nave fuseseră scufundate în ziua aceea. Flota trecuse prin cea mai grea încercare de pe întreaga durată a războiului.

În apropierea aceluiași loc, cu doar câteva zile mai târziu, bătu clopotul de moarte al Marinei Imperiale. De peste patruzeci de ani, de la uimitoarea victorie de la Tsushima împotriva rușilor, japonezii își tot sporiseră forța. Un imperiu insular avea nevoie de o flotă puternică, iar navele japoneze fuseseră proiectate ca să fie superioare. Fiindcă echipajele lor erau compuse din bărbați mai scunzi, era nevoie de mai puțin spațiu între punți și de mai puține facilități, ceea ce permitea un blindaj mai bun, tunuri mai mari și o viteză sporită. Cea mai mare dintre aceste nave, invincibilă, cu oțelul cel mai gros din toate câte existaseră vreodată și cu o linie mai modernă, purta numele poetic al nației înseși, *Yamato*. Primind ordin să atace marea flotă invadatoare în largul Insulei Okinawa, ea se puse în mișcare, escortată de alte nouă nave, dintr-un port al Mării Interioare unde așteptase până atunci.

Se dovedi o plecare prevestitoare de rău, ca liniștea stranie care precede izbucnirea unei furtuni. Prin apa verde a portului, spre sfârșitul zilei, *Yamato* ieși în larg, lungă, întunecată și puternică, mișcându-se lent și grav la început, ca să formeze cu prora un val mai apoi, odată ce prinse viteză, trecând aproape tăcută pe lângă siluetele mari ale macaralelor de pe doc, pe lângă țărnul ascuns în pâcla serii, în timp ce lăsa în urmă vârtejuri albe de spumă. Sunețele care se auzeau erau înăbușite; starea era de rămas-bun. Căpitanul se adresă întregului echipaj masat pe punte. Aveau destulă muniție, dulapuri pline cu proiectile de mărimea unor sicrie, dar nu și combustibil suficient cât să se întoarcă, le spuse el. Trei mii de oameni și un viceamiral se mai aflau la bord. Trimiseseră scrisori

de adio acasă către părinți și soții, iar acum navigau spre moarte. „Găsește-ți fericirea lângă altcineva“, scriseseră ei. „Fiți mândri de fiul vostru.“ Prețuia viața. Erau mohorâți și temători. Mulți se rugau. Se știa că nava urma să piară ca simbol al nemuritoarei voințe a națiunii de-a nu se preda.

Odată cu lăsarea nopții, trecură pe lângă țărmul lui Kyushu, cea mai sudică dintre insulele japoneze importante, unde copia unui cuirasaat american fusese trasă cândva pe plajă pentru ca piloții care aveau să atace Pearl Harbor să se antreneze la bombardat. Valurile se spărgeau și se rostogoleau mai departe. Domnea o atmosferă stranie, aproape de bucurie, în rândurile echipajului. La lumina lunii, membrii lui cântau și strigau: „*Banzai!*“¹ Mulți dintre ei observă că marea avea o strălucire neobișnuită.

Fură descoperiți în zori, încă departe de orice navă americană. Un avion de patrulă al marinei transmise urgent prin radio, fără cifru: „Fortă de atac inamică pe direcția sud. Cel puțin un cuirasaat, multe distrugătoare... Vitează douăzeci și cinci de noduri...“ Vântul se întese spre dimineață. Marea era agitată, cu nori joși și ploi în aversă. Valuri mari bubuiau pe lângă navă. Apoi, după cum se prevăzuse, primele avioane apărură pe radar. Nu era o singură formație, ci mai multe, un roi care acoperea cerul, două sute cincizeci de aparate de zbor decolate de pe portavioane.

Veneau de dincolo de nori, bombardiere în picaj și cu torpile, peste o sută odată. *Yamato* fusese construită să fie invulnerabilă în fața atacurilor aeriene. Încă de la căderea primelor bombe, trăgea deja cu toate tunurile. Unul dintre distrugătoarele de escortă se înclină brusc, lovit de moarte, și, arătându-și roșul închis al calei, se scufundă. Prin apă, torpilele se îndreptau spre *Yamato*, lăsând urme albe ca de sfoară. Puntea inexpugnabilă fusese distrusă, cu tot oțelul ei gros de treizeci de centimetri, iar oamenii, făcuți zob sau tăiați în două. „Nu vă pierdeți curajul!“ urlă căpitanul. Ofițerii se legaseră de postul de transmisie de pe punte pe când cădeau alte bombe. Altele ratau cu puțin, iscând mari pi-

1. *Banzai* este o urare japoneză de viață veșnică; textual, înseamnă „zece mii de ani“. (N. red.)